

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

KURS ISHI

Mavzu: Odobnoma darslarida milliy o'zlikni anglash

Bajardi: Sh. Turdiyeva

Qabul qildi: M. Rahmatullaeva

TOSHKENT 2014 yil

Odobnoma darslarida milliy o'zlikni anglash

Reja

Kirish.

Asosiy qism

1. Odobnoma darslarida milliy qadriyatlardan foydalanishining pedagogik ahamiyati
2. Odobnoma darslari jarayonida o'quvchilarni ijodiy fikrlashga o'rgatish.
3. Darsdan tashqari vaqtlarda o'quvchilarni milliy o'zlikni anglash ruxda tarbiyalash.

Xulosa.

Adabiyotlar ro'yxati.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning O'zbekiston Respublikasi Oliy majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining 2010 yil 27 yanvar kuni bo'lib o'tgan qo'shma majlisidagi "Mamlakatni modernizatsiya qilish va kuchli fuqarolik jamiyati barpo etish – ustivor maqsadimiz" hamda Vazirlar mahkamasining 2010-yil 29-yanvar kuni bo'lib o'tgan majlisidagi "Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyotini va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirish" mavzularidagi ma'ruzalari mazmun-mohiyati va undagi xulosalarni o'rganish

yuzasidan Vazirlar mahkamasining 2010 yil 23 fevraldagi 101-F – sonli farmoyishi bilan tasdiqlangan tashkiliy tadbirlarni amaliyotga joriy etish jamiyatimizdagi kun tartibidagi bosh masalalardan biridir¹.

Prezidentimiz o'z ma'ruzasida “ . . . mamlakatni modernizatsiya qilish va kuchli fuqarolik jamiyati barpo etish ustivor maqsadimiz” degan fikr mulohazalaridan jamiyatimizda barkamol avlodni tarbiyalash boshlang'ich ta'limning asosiy vazifalaridan biri ekanligi gavdalanadi. Ayniqsa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari ta'lim va tarbiyaning tub maqsadi kuchli fuqarolik jamiyatining barpo etilishiga xizmat qilishi asosiy maqsadimiz ekanligi Sharqona tarbiya mazmunida xis etilishi zaruriyati mavjuddir.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Barkamol avlod yili” davlat dasturi to'g'risidagi Qarorida mamlakatimizda sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash yoshlarning o'z ijodiy va intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarish bo'yicha qo'yilgan vazifalarda “.... ta'lim jarayoniga yangi axborot kommunikatsiya va pedagogic texnologiyalarni, electron darsliklar, multimediya vositalarini keng joriy etish orqali mamlakatimiz maktablarida, kasb-hunar kollejlari, litseylari va Oliy o'quv yurtlarida o'qitish sifatini tubdan yaxshilash samarali tizimini yanada rivojlantirish” ko'zda tutilganligi dolzarb vazifalarimizdan biridir².

Jamiyatimizning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida ro'y berayotgan tub o'zgarishlar davlatimizning oldiga ta'lim tizimini rivojlantirish bilan bog'liq muhim masalani qo'ydi. Ijtimoiy hayot tubdan o'zgargan bir sharoitda ta'limning yangi texnologiyalari va usullarini qo'llash asosida bu tizimni jadal rivojlantirish talab etiladi.

O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi qonuni va kadrlar tayyorlash milliy dasturi” ta'lim tizimini tubdan isloh qilish uni rivojlantirishning strategik yo'nalishlarini belgilab bergan. Shundan kelib chiqib xujjatda shaxs-kadrlar tayyorlash tizimining asosiy sub'ektiv va ob'ektiv sifatida qaraladi, demak, Respublikada amalga oshiralayotgan o'zgarishlarning asosiy maqsadi va harakatlantiruvchi kuchi – inson, uning barkamol rivojlanishi hisoblanadi. Savol tug'iladi: Inson qachon barkamol, komil inson bo'ladi? Qachonki, u jismonan sog'lom, vijdonan pok, ma'naviyati yuksak bo'lsa. Bunda o'sib kelayotgan yosh avlodga beriladigan ta'lim-tarbiyaning o'rni beqiyosdir. Shu o'rinda Prezidentimiz I.A.Karimovning ushbu gaplarini keltirib otishni o'rinli deb topdim: “Ma'naviyatni shakllantirishga bevosita ta'sir qiladigan yana bir muhim hayotiy omil – bu ta'lim-tarbiya tizimi bilan chambarchas bog'liqdir... Shuni unutmasligimis kerakki,

¹ I.A.Karimov “Mamlakatni modernizatsiya qilish va kuchli fuqorolik jamiyati barpo etish-ustivor maqsadimiz” O'zbekiston Respublikasi Oliy majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining 2010 yil 27 yanvar kuni bo'lib o'tgan qo'shma majlisidagi ma'ruzasi. Adolat gazetasi Toshkent 2010 yil 29 yanvar. N 4 1-3-betlar

kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yoritiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo'lishi farzandlarimizning bugun qanday ta'lim va tarbiya olishiga bog'liq...". /I.A.Karimov "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" asari "Ma'naviyat" 2008. 60-61-bet.

Bizning asosiy maqsadimiz ta'lim jarayonini shaxsning hayotiy qiziqishlarini qondirishga, umumiy madaniyatini shakllantirishga, uning jamiyat hayotida moslashuvi, ta'lim va kasbiy dasturlarni ong'li ravishda tanlay olishi hamda o'zlashtira olishga qaratilgan. Ushbu maqsadga erishish uchun shaxsni ma'naviy-

ahloqiy tarbiyalashga shakl va metodlarini ishlab chiqish, ma'rifiy ishlarni rivojlantirish, uzluksiz ta'limning barcha bosqichlari, xususan boshlang'ich ta'lim sifati, ularning madaniy va ma'naviy-axloqiy darajalariga talabni oshirish o'quv-tarbiya jarayonini eng yangi o'quv-metodik to'plamlar, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalari bilan to'la ta'minlash zarur. Bizning bitiruv malakaviy ishimiz ham aynan shu eng ilg'or pedagogik texnologiyalarini ta'lim tizimida, xususan, boshlang'ich ta'lim odobnoma darslarida tadbqiq etishning metod, uslub va shakllarini nazariy tomondan asoslab berish hamda samarali natijalarga erishishdan iborat.

Qachonki, biz ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil etar ekanmiz, shundagina har bir inson, ayniqsa voyaga yetib kelayotgan yosh avlod yetuk shaxsga aylanib ijtimoiy vazifasini o'zlashtirish, ijtimoiy roli, mavqei, imkoniyatlarini to'liq anglab yetadi, jamiyatning boshqa a'zolari bilan erkin, mustaqil munosabatda bo'ladi.

Yuqoridagi fikr mulohozalardan kelib chiqqan holda kurs ishimizning mavzusini "Odobnoma darslarida milliy o'zlikni anglash" deb nomlanadi.

Kurs ishining maqsadi: Odobnoma darslarida milliy o'zlikni anglash jarayonini o'rganish.

Kurs ishining ob'yekti: Odobnoma darslarida milliy o'zlikni jarayoni.

Kurs ishining predmeti: Odobnoma darslarida milliy o'zlikni anglashning shakl, metod va vositalari.

Kurs ishining vazifalari:

- ✓ Odobnoma darslarining tashkil etishni o'rganish, tashkil qilish.
- ✓ Odobnoma darslarida milliy o'zlikni anglash oid tavsiyalar ishlab chiqish.

Kurs ishining tuzilishi: Kirish, asosiy qism uch bo'lim, xulosa va adabiyotlar ro'yxatidan iborat.

² "Barkamol avlod yili" davlat dasturi. O'zbekiston Respublikasi prezidentining Qarori. Adolat gazetasi. Toshkent 2010 yil .29 yanvar N 4. 1-2 betlar.

ASOSIY QISM

1.Odobnoma darslarida milliy qadriyatlardan foydalanishining pedagogik ahamiyati

Milliy pedagogikamizda barcha manbalarida komil inson tushunchasi muhim vazifa sifatida ahamiyatga molik bo'lib kelgan. O'quvchilarni tarbiyalashda rasmiy ta'lim-tarbiya jarayonida xalq pedagogikasi a'nanlaridan tashqari boshlang'ich ta'lim jarayonida odobnoma darslari ko'proq xizmat qiladi.

Qadimdan avlod-ajdodlarimizning ko'pchiligi maxsus bilimga, muayyan pedagogik tayyorgarlikka ega bo'lmasdan turib, halol, shirin va baxtiyor hayot kechirganlar, farzandlarini tarbiyalaganlar, ulardan orzu-xavas ko'rganlar. Chunki ularga tarixan tarkib topgan hayotiy tajribalari, otabobolaridan olgan saboqlari yordam bergan. Xalq pedagogikasi asosan xalq og'zaki ijodiyotida, uning barcha janrlarida o'zining ifodasini topgan. Biroq, ular ta'lim-tarbiyaviy qarashlari va tasavvurlarining oddiy yig'indisidan iborat emas, balki davr sinovlaridan o'tib, sayqallangan, muayyan tarzda tartibga tushirilgan pedagogik ijoddan iborat. Shunga ko'ra xalq pedagogikasi keng ma'noda xalq ijodiyotini o'zida aks ettiradi desak yangilishmagan bo'lamiz.

1-4 sinf "Odobnoma" dasturidan joy olgan mavzular orasida Xalq og'zaki ijodiga katta e'tibor berilgan, chunki Xalq og'zaki ijodida bolani jismoniy sog'lom o'sishi g'oyalariga ham keng e'tibor berilgan. Xalq azaldan o'z bolalarini sog'lom, epchil, baquvvat bo'lib o'sishiga doimo g'amxo'rlik qilib kelgan. Xalqda jismoniy barkamollik Vatan himoyasi va mardlik tushunchalari bilan chambarchas bog'lanib kelgan. O'zbek qahramonlik dostonlaridagi obrazlar xalq pedagogikasida bolaning jismoniy baquvvat, botir, olov qalbli, qo'rqmas, shijoatli va eng muhimi o'z Vatani va yurti uchun jon fido qiluvchi farzandlarini tarbiyalashda muhim omil bo'lib hisoblanadi. Jumladan, Alpomish, Rustamxon va shunga o'xshash o'zbek o'g'loni obrazlarini aytib o'tish o'rinli. Xalq qo'shiqlarining «alla», «yor-yor», "o'lan", "aza-yig'i" kabi bir necha turga ega bo'lgan va xalqimiz orasida eng ko'p yoyilgan janrlardan bo'lib, mavzu jihatdan xalq hayotining barcha tomonlarini keng qamrab olgandir.

Maqollar-odob va ahloqiy tarbiya bo'yicha, qo'shiqlar-estetik tarbiya yuzasidan, ertak va dostonlar esa tarbiyaning jami tarkibiy qismi bo'yicha yoshlarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish vositasi bo'lib kelganligini ko'rsatib o'tishimiz maqsadga muvofiqdir. Maqollar insonlarning mehnat jarayonida to'plangan turmush tajribalari, dunyoqarashi, o'zi yashab turgan ijtimoiy hayotga bo'lgan munosabati, o'tmish hayot va uning ibratli saboqlari, shaxsning ruhiy holati, orzu va umidlarini ifodalaydi. Xalq og'zaki ijodi tarbiyaviy nuqtai-nazardan shuning bilan afzalki, unda butun turmush manzaralari, turmush tarzi, qadimgi urf-odat va marosimlar,

bolalar tarbiyasidan ko`zda tutilgan maqsad va vazifalar yaqqol aks ettirilgan. Ota-onalarning bolalarga ta`sir ko`rsatish yo`llari va bunda qo`llaniladigan tarbiya vositalari ko`rsatilgan. O`zbek xalq ijodida biron-bir asar yo`qki, unda bola va uning tarbiyasi haqida fikr bildirilmagan bo`lsin. Ayniqsa, halqimiz o`rtasida keng tarqalgan va oilada farzandlarimizning sevimli kitoblariga aylangan «Tohir va Zuxra», «Bahrom va SHERzod», «Ozodachehra», «Quyosh erining pahlavoni», «Rustam», «Baliqchi bola», «YOriltosh», «Oygul bilan Baxtiyor», «Oltin bola», «Ayozi», «Sirli gilamcha», «Oqila qiz», «Musofirbek», «Aqli bola», «SHum bola», «Xasis boy va uning o`g`illari», «Boyning o`g`li» kabi ertaklar va «Alpomish», «Go`ro`g`li», «Intizor», «Orzigul», «Erali va Sherali», «Farhod va SHirin», «SHirin va Shakar», «Oyparcha», «Yodgor», «Nurali», «Murodxon», «Hasanjon», «Gulshanbog`», «Balogardon», «Avazning arazi», «Gulixiromon» kabi juda ko`p dostonlar ham bevosita bolalar ishtirokida yaratilgan pur ma`noli xalq ijodidir. Zero, xalq ijodida farzandli bo`lish, bola va bola tarbiyasi yuksak insoniy ezgu niyat ekanligi, u kishiga quvonch va chuqur ichki ma`naviy kuch bag` ishlashini ko`rsatuvchi qudratli vositadir. Xalq pedagogikasi materiallarida uchraydigan axloqiy tarbiya vositalari ichida: 1) bolalar o`yinlari; 2) choyxo`rlik-choyxona gurungi; 3) bolalar gapi-gap-gashtak; 4) bolalarni kattalar bilan birgalikda: a) to`y marosimlari-beshik to`yi, sunnat to`yi, nikoh to`yi, xovli to`yi b) sayillar-dala sayli, gul barra (binafsha) sayli, qovun sayli, v) yig`in-tomosha, tug`ilgan kunni nishonlash, yigit bazmi, qiz bazmi (majlisi), kelin salom-yuz ochish (ro`mol obqochish), uloq (ko`pkar), poyga, kurash, turli usuldagi yarashuvlar (musobaqalar); g) aza ma`rakasi; d) safarga chiqish, ovga borish kabilar haqida bolalarga ma`lumot berish va ana shunday vositalar asosida ma`naviy-axloqiy tarbiyalash katta ahamiyatga ega. CHunki, bolalarning ijobiy yoki salbiy hatti-xarakati ko`pchilikning ko`z o`ngida namoyon bo`ladi va ular tomonidan baholanadi.

Shuning uchun ham «Odobnoma» darslariga har bir sinf kesimida Xalq og`zaki ijodiga keng o`rin berilgan.

Milliy mustaqillik sharoitida oiladagi bola tarbiyasiga bo`lgan e`tibor kuchaydi. CHunki, jamiyat aqlan etuk, ahloqan pok, jismonan baquvvat, ruhan boy avlodni tarbiyalashdan manfaatdor. Bunday avlod, eng avvalo, ma`naviy-ahloqiy jihatdan sog`lom va mustahkam oilada shakllanadi. CHunonchi, oilani rivojlantirish va mustahkamlash uchun qilinadigan g`amho`rlik kelajak avlod taqdiri bilan bog`liqdir. Har qanday jamiyatda ham buyuk davlatning barpo etilishi yoshlar qanday bo`lishlariga, ularning qanday tarbiya olishlariga bog`liq. Taniqli o`zbek pedagogi Abdulla Avloniy «Tarbiya bizlar uchun yo hayot yo mamot, yo najod-yo xalokat, yo saodat-yo falokat masalasidir» deb yozgan edi. «Har millatning saodat

davlatlarning tinch va rohati yoshlarning yaxshi tarbiyasiga bog'liqdir»-deb fikrini davom ettiradi muallif.

Shunday ekan, oiladagi bola tarbiyasi umumdavlat ahamiyatiga molik masala hisoblanib, har qanday jamiyatni oilaga va oilada bola tarbiyasiga bo'lgan talabi ortib boradi. Ayni vaqtda davlatning, ota-onaning bolalarni tarbiyalashdagi, farzandlarni ota-ona oldidagi mas'uliyatini oshirishdagi roli kuchaydi.

Milliy istiqlol mafkurasining negizida yosh avlodni milliy mustaqillik ruhida tarbiyalash g'oyasi yotadi. Mustaqillik ruhida tarbiyalash yoshlarni milliy g'urur, milliy iftixor, milliy ong va o'z-o'zini anglash, vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishni taqazo etadi.

istiqlol o'zbek oilasi hayotiga, uning ma'naviy qiyofasiga ijobiy ta'sir etmoqda. CHunonchi, ko'p yillar davomida atayin e'tibor berilmay kelingan oilaviy an'analar qaytadan tiklanmoqda, milliy xususiyatlar takomillasha borib, oilaning milliy qiyofasi ko'zga tashlanmoqda. Oilaviy turmush, sinfiy va siyosiy yondoshishlardan xoli bo'lmoqda. Bularning hammasi mustaqillik sharoitda oilaviy va ijtimoiy tarbiyaning dialektik birligini ta'minlash ijtimoiy-pedagogik zaruriyat bo'lib qolayotganligini ko'rsatadi.

Ushbu muammoni chuqurroq tushunish uchun oilaning mohiyati, uning ijtimoiy mazmuni va bajarishi kerak bo'lgan vazifa (funktsiya)larga to'xtalib o'tmoq lozim. Falsafa lug'atda oilaga shunday ta'rif beriladi: Oila-jamiyatning er-xotin ittifoqiga hamda qarindosh-urug'chilik aloqalariga asoslangan tashkilot, kichik sotsial guruhlar, ya'ni u er bilan xotin o'rtasidagi, ota-onalar bilan bolalar o'rtasidagi hamda birga turadigan va birgalikda umumiy xo'jalik yuritadigan boshqa qarindosh-urug'lar o'rtasidagi keng ko'lamli va keng qirrali munosabatlarga asoslanadi,-deyilgan. Zero, oila faqat iqtisodiy munosabatlar asosida emas, balki ma'naviy yaqinlik asosida shakllanadi va mustahkamlanib boradi. Bola tarbiyasining asosida oiladagi insoniy munosabatlarning qaror topishi yotadi. Oilaviy munosabatlar-bu turli yoshdagi, turli jinsdagi, turli xarakterdagi kishilar o'rtasidagi, bilish darajasi turlicha bo'lgan va turli mutaxassislikka ega bo'lgan kishilar o'rtasida insoniy munosabatlarni sinab ko'rish va ularni mustakamlash uchun o'ziga xos bir maydondir. Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, oilada eng avvalo axloqiy tarbiyaga e'tibor berishadi. «Nima yomon, nima yaxshi», «Odobli bo'l, odobsizlik qilma» degan so'zlar oilada ko'p ishlatiladi. Keyinroq, «Bola sog'lom bo'lsin» degan gaplar qabilida bolani jismonan sog'lom bo'lishi uchun g'amxo'rlik qilisha boshlaydi.

Shaxs eng avvalo, oilada shakllana boshlaydi. Maktabda bolani shaxs sifatida shakllanishi davom etadi. Hamma narsani boshlanishi qiyin, murakkab va ziddiyatli bo'lganidek, u yoki bu shaxsning Kim ekanligini yanglashdagi xususiyatlardan biri unga baho berishdagi asosiy mezon uning o'qishidagi va jamoat ishidagi faolligi bilan bog'liq. Bolaning ma'naviy-axloqiy fazalatlari esa gohida ikkinchi darajali masala sifatida qaraladi. Zero, bolaning o'qishi, jamoa

ishida ishtiroki va xulq-atvori, yurish-turishi va hatti-harakati birgalikda olib qaralgandagina bola shaxsga har tamonlama yondashgan bo'ladi.

Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, oilada eng avvalo axloqiy tarbiyaga e'tibor berishadi. «Nima yomon, nima yaxshi», «Odobli bo'l, odobsizlik qilma» degan so'zlar oilada ko'p ishlatiladi. Keyinroq, «Bola sog'lom bo'lsin» degan gaplar qabilida bolani jismonan sog'lom bo'lishi uchun g'amxo'rlik qilisha boshlaydi.

Darslarning samaradorligini oshirish, bolalar bilimlarini aniqlash maqsadida odobnoma fanining dasturida o'quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantiruvchi bir qator omillar tavsiya etiladi.

Jumladan, odobnoma fani bo'yicha tayyorlangan test savollari o'quv reja va standart dasturi asosida tuzilgan bo'lib, boshlang'ich sinf o'quvchilariga mo'ljallangan.

1-sinf bo'yicha berilgan test savollari bolalar yoshiga mos ravishda oddiy, soda tarzda berilgan. Dasturda kundalik salomlashish odobi, ona Vatanning, oilaning muqaddasligi, tabiatni asrash, ilm va hunar haqida, milliy o'yinlar insondagi yaxshi fazilatlar va yomon illatlar to'g'risidagi o'quvchilarga singdirilgan mavzuga oid test savollari berilgan.

2-sinf o'quvchilari uchun tuzilgan test savollari 1-sinfga nisbatan kengroq olingan. Unda bolaning o'z-o'zini boshqarishi, mehmonnavozlik, milliy urf-odatlar, bayramlar, do'stlashish mavzulariga mos ravishda test savollari tuzilgan.

3-sinf o'quvchilari uchun tuzilgan test savollari 1-2 sinflarga nisbatan o'quvchilarni chuqurroq mulohaza yuritishga undaydi. 3-sinf o'quvchilari Prezidentimiz haqida, istiqloq, bozor munosabatlari, ona tabiat, tejamkorlik va mehnatsevarlik, orastalik va ehtiyotkorlik rivoyatlar, donolar o'g'itlari, xalq o'yinlariga doir test savollari yuzasidan fikr yuritiladi.

4-sinf uchun berilgan test savollari bir qadar murakkabroq bo'lib, o'quvchilarni mustaqil fikr yuritishga, ko'proq izlanishga undaydi. Vatan tuyg'usi, mahalla tarbiyasi, tabiatga munosabat odobi, muomala- munosabat odobi, turmush munosabatlari odobi, oilaviy munosabatlar odobi, ustoz-murabbiylar odobi, o'tganlarni yod etish, insoniylik yuzasidan berilgan test savollariga javob izlaydilar. Dasturga berilgan test savollari boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun qo'llanma bo'lib, har bir o'qituvchi o'z o'quvchilarning bilim darajasini hisobga olgan holda qo'shimcha test savollari tuzib qo'llashlari mumkin.

Dasturda odobnoma fanidan o'quvchilar bilimini reyting orqali baholashning aniq yo'l-yo'riqlari belgilab berilgan. Har bir chorakda o'quvchilar bilimiga qo'yiladigan talablar: og'zaki so'rovlar, uy vazifasidan, donolar bisotidan, o'zligini anglashdan, suhbatdan o'quvchilarning bilim darajasini, tayyorgarligi, qay darajada qabul qilish va qo'llashi, barchasi reyting orqali ballanib borishi ko'rsatib berilgan.

Shuningdek, har chorakdagi joriy nazoratda, oraliq nazoratga, yakuniy nazoratga qo'yiladigan ballarni umumlashtirib baholashga alohida e'tibor berilgan. O'quvchilarni o'zligini anglashga doir sahnalar ko'rsata olishi, hikoya tuzib yozib kelishi, mavzularga oid rasmlar chizishi, albomlar tuzib borishi reyting ballarining samarasi ekanligidan dalolat beradi.

Yuqorida aytganimizdek, komil inson tushunchasi ma'naviy barkamol inson tushunchasi bilan hamohangdir. Ma'naviy barkamollikka erishmay komil inson darajasiga yetish mumkin emas. Demak, ma'naviy barkamollikka intilish - bu komil inson darajasiga erishish uchun intilishdir. Komillikka inson butun umri davomida erishib boradi. Uchala tushuncha: sog'lom avlod, ma'naviy barkamol, komil inson - darajama-daraja chuqur ma'no kasb etadi. Shundan kelib chiqadigan bo'lsak, komil inson bo'lishning aniq cheki va chegarasi yo'q. Bizning ko'hna tariximizda yuzaga kelgan, xalq, mamlakat tarixida katta ma'naviy-axloqiy tarbiya rolini o'ynagan tasavvuf komil inson nazariyasi haqidagi, uni tarbiyalash, voyaga yetkazish haqidagi ta'limot va amaliyot sanaladi. Mazkur savolni tasavvuf ta'limotidan kelib chiqqan holda bayon etishni maqsadga muvofiq deb topdik.

Komil inson biz uchun idealdir. U barcha dunyoviy va ilohiy bilimlarni egallagan, ruhi mutlaq ruhga tutash, fayzu karomati serob, qalbi ezgu tuyg'ularga limmo-lim to'la pokiza zot. Komil inson odamzod orzu qilgan jamiki ezgu xislatlarning ifodachisi.

Komil insonlar jamiyatning tirik vijdonlaridir. Kishilar ularga qarab xushyor tortadilar, dunyo behudaligidan o'zlariga kelib, o'z qalblariga, o'z qilayotgan ishlariga razm soladilar, tavba-tazarru qiladilar. Komil insonlarning af'olu a'moli insonlar diliga quvvat, ko'ziga nur bag'ishlagan.

Komil inson haqida tasavvuf adabiyotida ko'p asarlar bitilgan. Ana shunday kishilardan biri XIII asrda yashagan Aziziddin Nasafiy bo'lib, «Insoni komil» nomli risolasida komil insonga ta'rif berib shunday yozadi: «Bilgilki, komil inson deb shariat va tariqat va haqiqatda yetuk bo'lgan odamga aytadilar va agar bu iborani tushunmasang, boshqa ibora bilan aytayin: bilgilki, komil inson shunday insondirkim, unda quyidagi to'rt narsa kamolatga yetgan bo'lsin: yaxshi so'z, yaxshi fe'l, yaxshi axloq va maorif». Bu sifatlar bilan ziynatlangan odam yolg'on, riyo va badkirdorlikdan chekinadi, hamma vaqt ezgu niyat bilan yashab, ezgu ishlarga tayyor turadi.

Yaxshi sifatlarni egallab borgan odam komil inson martabasiga ko'tarila oladi. Komil inson - insonlarning eng mukammali, eng oqili va donosi. Komil inson insonlar jamiyati ichidan yetishib chiqadigan mo'tabar zotdir. Insonlar komillikka axloqiy-ma'naviy poklanish jarayonida erishadilar.

Komillikning belgisi haq yo'lidan borib, xalqqa foyda keltirishdir. Kishi o'z so'zi, amaliy ishlari, niyati bilan qanchalik odamlarga foyda keltirsa, yomonlarni to'g'ri yo'lga solsa, haq yo'lida fido bo'lsa, u shuncha komil bo'ladi.

Komil, barkamol insonni tarbiyalash, voyaga yetkazish haqida musulmon Sharqi axloqi tarixida inson hayoti uchun dasturulamal, qo'llanma vazifasini o'tagan ko'p pandnomalar, xalq kitoblari

mavjud bo'lgan. Shulardan ba'zilarini sanab o'tamiz. Chunonchi, Kaykovusning «qobusnoma», Sa'diyning «Guliston», «Bo'ston», Amir Temurning «Temur tuzuklari», Abdurahmon Jomiyning «Bahoriston», Alisher Navoiyning «Mahbubul-qulub», Xusayn Voiz Koshifiyning «Axloqi muhsiniy» va boshqalarni ko'rsatishimiz mumkin. Bu asarlarning ko'pchiligida odil shoh va adolat, halollik, soflik, poklik, to'g'rilik, rostgo'ylik, insonparvarlik, ma'rifatli bo'lish kabi insonning sharqona fazilatlari berilgan.

Alisher Navoiyning «Nasoyimul muhabbat» asarida komil insonga xos xususiyatlar, uning sharqona fazilatlari sanab o'tilgan. Bular qatoriga ulug' mutafakkir quyidagilarni kiritadi: tavba, halol luqma bilan qanoatlanish, o'z kasbidan topib kun o'tkazish, shariatga rioya etish, barchadan o'zini kam deb bilish, hatto farzandlari, xizmatkorlariga qo'pollik qilmaslik, chuchuk tilli bo'lish - yaxshi, muloyim tilli bo'lish, rahmdil bo'lish, saxiy bo'lish, mard bo'lish, halimlik, xushxulq bo'lish, rizo-rozilik bilan kun o'tkazish, sabrli bo'lish, sadoqatli, vafoli bo'lish, riyozat chekishdan qo'rqmaslik va boshqalar.

Shu tariqa o'tmishda, komil insonning o'ziga xos axloq kodeksi ishlab chiqilgan bo'lib, bu sifatlarga ega bo'lish har bir odamning orzu-armoni deb qaralgan. Komil inson haqidagi g'oyalar katta ijtimoiy-axloqiy ahamiyatga ega bo'lgan. U insonni sharafligi, ezigulik va buyuk xayr ruhida tarbiyalash, mehru muxabbat, vafo va sadoqatni kuchaytirishga xizmat qilib keldi. har zamon, har lahzada insonlarga ularning insonligini eslatib, yovuz, qabih ishlar, nojo'ya xatti-harakat va qiliqlardan saqlanishga ko'maklashdi, ularda iymon va vijdon binosining paydo bo'lishini ta'minlaydi.

Prezidentimizning quyidagi ta'rifida komil insonning asosiy xususiyatlari har taraflama chuqur va teranlik bilan bayon qilib berilganligi diqqatga sazovordir: «Komil inson deganda, - deb yozadi Islom Karimov, - biz avvalo, ongi yuksak, mustaqil fikrlay oladigan, xulq atvori bilan o'zgalarga ibrat bo'ladigan bilimli, ma'rifatli kishilarni tushunamiz»³.

Uning shakllanganligi darajasini xarakterlovchi eng muhim fazilatlar esa quyidagilardir: aqliy zukkolik, huquqiy komillik, axloqiy yetuklik, siyosiy teranlik, mehnatga halol munosabat, yuksak madaniy, ma'naviy saviya, professional iftixor, milliy va umuminsoniy g'urur va boshqalar.

Yuqoridagilarni hozirgi mustaqil hayotimiz, turmush tarzimiz, kishilarning, ayniqsa, yoshlarning intilishlari bilan bog'lab komil inson chizgilariga quyidagi xislat va fazilatlar kirishini umumiy tarzda bayon etishimiz mumkin:

Komil insonning umumiy xislatlari: yoqimlilik, ko'rkamlilik, jozibadorlik, salobatlilik, hurmatga sazovorlik, shoironalik, ulug'sifatlik, o'ziga xoslik, yetuklik, jiddiylik, madaniyatlilik, tarbiyalanganlik va boshqalar;

³ Каримов И. Тарихий хотирасиз келажак й³. 6-бет.

Komil insonning axloqiy fazilatlari: insonparvarlik, do‘stlik, g‘amxo‘rlik, jonkuyarlik, samimiylik, odamiylik, bolajonlik, iymonlilik, fidokorlik, xushmuomalalik, boadablik, iltifotlilik, kechirimlilik, mehmondo‘stlik, xalollik, to‘g‘rilik, diyonatlilik, haromdan hazar etish, mehnatsevarlik, vatanparvarlik va hakovolar;

Ishbilarmonlik xislatlari: ishchanlik, tirishqoqlik, serharakatlilik, mas‘uliyatlilik, insoflilik, halollik, malakalilik, epchilik, uddaburonlik, saranjom-sarishtalik, tadbirkorlik, aniqlik, tejamkorlik, barkamollik, ta‘masizlik, tavakkalchilik va boshqalar;

Zukkolik, idroklilik fazilatlari: zehnlilik, bama‘nilik, xotirjamlik, sog‘lom fikrlilik, donishmandlik, sezgirlik, zakovatlilik, topqirlik, notiqlik, tanqidiylik, dadillik, omilkorlik, savodxonlik, qiziquvchanlik, ishqibozlik kabilar;

Sobitlik xislatlari: faollik, qat‘iyatlilik, tezkorlik, jo‘shqinlik, sabotlilik, bir so‘zda turishlik, barqarorlik, botirlik, dovyuraklik, intizomlilik, jiddiylik, nafsni tiyishlik, o‘zini yo‘qotmaslik, sovuqqonlik, o‘ziga talabchanlik, kamsuqumlik, o‘zini o‘zi idora eta bilish va boshqalar.

Ehtiroslilik xislatlari: ko‘tarinkilik, tantanavorlik, kulib turuvchanlik, xazinlik, kelajakka ishonch, ezigulik, kek saqlamaslik, olijanoblik, otashinlik, nozik tabiatlilik, hayolilik, xijolatpazlik, iffatlilik va hakovolar.

II. Odobnoma darslari jarayonida o‘quvchilarni ijodiy fikrlashga o‘rgatish.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlar, innavatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o‘quv jarayonida qo‘llashga bo‘lgan e'tibor kudan-kunga kuchayib bormoqda. Buning sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o‘quvchilarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o‘rgatilgan bo‘lsa, zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini chuqur o‘zlashtirishlariga, mustaqil o‘rganib tahlil qilishga, katta ijodiy xulosalar chiqarishlariga ham o‘rgatadi. O‘qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi, shu bilan bir qatorda boshqaruvchanlik,

yo`naltiruvchanlik vazifasini bajaradi. Bu pedagogikaning yetakchi tendensiyalarida o`z aksini topgan:

1. Bola shaxsini birinchi o`ringa ko`tarish;
2. O`quvchi shaxsi ma'naviyatini shakllantirish ustivorligi;
3. Mustaqil fikrlashga o`rgatish;
4. Bolaning tarbiyalanishi va bilimlarni o`zlashtirishi jarayonida o`zining ishtirokini ta'minlash;
5. Bolaga kashf etish lazzatini tuydirish;
6. Pedagogik hamkorlik hukmronlik qilishiga erishish.

Zamonaviy ta'limni amalga oshirishda interfaol metodlardan foydalanish katta ahamiyatga ega, shaxs sifatida shakllantirishda, har qanday sharoitda ham o`z nutqni nazariga ega bo`lgan, erkin fikrlovchi inson bo`lishida katta yordam beradi.

O`qituvchi - darsning ijodkori, u tayyor texnologiyalarining oddiy ijrochisiga aylanmasligi, pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda o`z yo`lini izlashi va ishtiyoqi bilan faoliyatiga kirishishi lozim. Bolalarni amaliy faoliyatga yo`naltirish, obrazga kirish, teatrlashtirilgan kichik sahnalar qo`yish, bahs-munozaralar uyishtirish, savollar qo`ya olish, o`z fikrini erkin ifodalash va shu bilan birga bahs-munozaralar yuritish madaniyatini egallashlariga imkon berish kerak. O`qituvchi o`quvchini o`zi bilan teng ishtirokchi, hamkor sifatida ko`rishi, bola fikrlarini hurmat qilishi, eshitishi, ular bilan hisoblashishi, o`z fikrini hukm sifatida emas, o`quvchilar fikri bilan teng darajada o`rtaga tashlashi mumkin.

Odobnoma darslari ijodiy, noan`anaviy suhbat, o`yin, oilada, tabiatda, bahs-munozara, uchrashuv shaklida bo`lishi maqsadga muvofiqdir.

Odobnoma darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanishda nimalarga e'tibor beriladi:

1. Darsdagi ta'lim-tarbiya maqsadining aniqligi;
2. Pedagogik texnologiya mazmunining hozirgi davr talabiga mosligi;
3. Pedagogik texnologiya jarayonida didaktik qoidalar;
4. O`qituvchining mahorat texnikasi.

Pedagogik texnologiyani qo`llashda o`qituvchi quyidagi qoidalariga amal qilishi lozim:

1. Zamonaviylik ta'lim- tarbiya amaliyotiga asoslangan tajriba, sinovdan o`tgan didaktika sohasidagi yangiliklarni joriy etish.
2. Ta'lim-tarbiya mazmunini uzluksiz yangilab borish. O`quv dasturlariga ham befarq bo`lmasdan sinchkovlik bilan o`rganish.
3. Umumiy va milliy qadriyatlar sohasidagi yangi ijodlarni o`rganib borish.
4. O`quv jarayonida o`quvchi bilan o`qituvchi faoliyatini optimallashtirish, faollashtirish. Ularning ichki ruhiyati va tarbiya darajasini kengaytirish.

5. Ilmiylik - yangi usul vosita muammosi holatlaridan foydalanib, o`quvchilarni mustaqil fikrlash va o`zini anglashga o`rgatish.
6. Buning uchun bolalarni dastur mavzulari asosida amaliy faoliyatga jalb etish muhimdir.
7. Ilg`or tajribalarga suyanish.
8. Dars maqsadining aniqligi, mazmunining zamonaviyligi, milliy ma'naviy qadriyatlar bilan boyitishi, o`quvchilarni mustaqil ijodiy faoliyati, darsda "Xalq og`zaki ijodi" rubrikasida: maqol, ertaklardan o`rinli foydalanishi, o`yin, test savollari, ko`rgazmali qurollar, savol va topshiriqlardan foydalanish.
9. Yangi pedagogik texnologiyani amalga oshirish uchun har bir o`qituvchi odobnomani o`rgatishda nazariy chuqur bilimga ega bo`lishi zarur.

Demak, odobnoma darslarini turli shakllarda tashkil etish mumkin.

Interfaol metodlar – shunday metodlarki u o`quvchilarning o`zaro muloqot va o`zaro ta'siridagi dars jarayonini amalga oshiruvchi usul – “Interaktiv” so`zi ingliz so`zidan olingan bo`lib, “Interakt”, ya'ni Inter-bu “o`zaro”, “akt”-“harakat,ta'sir, faollik” ma'nolarini beradi. Yani o`quvchilar hamkorligi asosida dars samaradorligini oshirish, o`quvchilarda mustaqil fikrlash, fikr mulohaza yuritish, munosabat bildirish ko`nikmasini. shakllantirish demakdir.

O`qitish jarayoni bir xil davom etaversa, o`quvchining eshitish qobiliyati susayadi va charchaydi. Bu holat o`quvchini loqayd eshituvchiga aylantiradi. Natijada samaradorlik kamaya boradi, mashg`ulotlarning sifati ham pasayadi. Shuning uchun mashg`ulotlarni ilg`or pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish o`quvchilar uchun qulaylik tug`diradi, ularni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi, eng sust o`zlashtiruvchi o`quvchilarni ham harakatlantiradi.

Pedagogik texnologiyaning interfaol usulida o`quvchi o`zi faol ishtirok etgan holda, yakka, juftlikda, guruhlarda muammo va savollarga javob topishga harakat qiladi, fikrlaydi, baholaydi, yozadi, so`zga chiqadi, dalil hamda asoslar orqali qo`yilgan masalani yoritib berishga harakat qiladi. Bu esa o`quvchilarning xotirasida uzoq saqlanadi. Yangi mavzu o`zlashtirishda tanqidiy, tahliliy yondasha oladi.

Interfaol usulning bosh maqsadi o`quv jarayoni uchun eng qulay vaziyat yaratish orqali o`quvchining faol, erkin fikr yuritishiga muhit yaratishdir. Ilg`or pedagogik texnologiyalarining juda ko`p usullari mavjud. Bu usullaridan o`quvchining yoshi, psixologik xususiyati, bilim darajasiga qarab foydalanish mumkin. Boshlang`ich sinflarda "Aqliy hujum", "Kichik guruhlarda ishlash", "Test", Rolli o`yinlar", "Klaster", "Sahna" darslari, "O`yin-tumir", "Aql charhi", "Sarlovhasi mendan, matni sendan", o`yini. "Tadqiqot va muzyoralar", "Gapni oxiriga yetkaz", "Ijodiy mehnat" usullaridan foydalanishda

qandaydir bir maqsadni ko'zda tutib, muammoni keltirib, o'quvchilarni shu jarayonda ishlashga tayyorlab, uni ma'lum malakalarga ega bo'lgan holatlarda qo'llanilsa kutilgan natijalarni olish mumkin.

1. O'yin, suhbat, bahs, uchrashuv, ertalik, oilada, jamoat joydan mahallalarda har bir dars maqsadining aniqligi, tarixiyli va zamonaviyli bilan odob-axloq tushunchalarni tarbiyalashga qaratilishi.

2. O'quv mashg'ulotni rang-barang usullar: audio, video, taqdimot, ko'guzmalilik, jonli so'z ta'sirida tashkil etish.

3. O'qituvchilar yangi texnologik mahoratga ega bo'lishi va ijodkorligi.

Odob - tarbiya - go'zal ahloq nazokatilik demakdir. Odob tushunchasi va uning mazmuni haqida ko'p qoidalar, ta'riflar mutafakkir, ma'rifatparvarlik tomonidan berilgan.

Odob - xalqimizning boy milliy me'rosimizda, xalq og'zaki ijodiyoti va yozma ijodkorliklarida o'ziga xos va mos odoblik g'oyalari, fazilat va qadriyatlariga ega.

Odob - hayotdan o'qish, o'rganish, oila tarbiyasi zaminida paydo bo'ladigan muomala - munosabatlar majmuasidir.

Odob - insonlarni ruhiy xolatlarini aks ettiruvchi ma'daniy munosabatlar tizimidir.

Odob va axloq tushunchalari chambarchas bog'liq bo'lib, insonning axloqi mavjud qonun va qoidalar me'yoriy talablarini bajarishda o'z ifodasini topadi.

Odobnoma fanining asosiy manbalari:

- xalq og'zaki ijodi qirralari;
- milliy va umuminsoniy qadriyatlar;
- xalq pedagogikasi;
- diniy-ma'naviy tarbiya;
- mutafakkir va ma'rifatparvarlarning asoslari;
- odob durdonalari (pandnoma va nasihatnomalar).

Misol tariqasida bitiruv malakaviy ish mavzusidan kelib chiqib, odobnoma fanidan "Ota+ona - aziz va mo'tabar" mavzusi bo'yicha o'tkaziladigan darsning oldidan loyihalashtirilgan texnologik xaritasini havola qilamiz:

Mavzu	Ota ona aziz va mo'tabar
--------------	---------------------------------

Maqsad va vazifalari	Maqsad: O`quvchilarga ota+ona aziz va mo`tabar ekanligini, ularni har doim hurmat qilish lozimligini tushuntirish. Vazifalar: O`quvchilarga darsga nisbatan qiziqish uyg`otish, ularga mavzu asosida bilim va ko`nikmalarni shakllantirish va kengaytirish; Mavzuga oid tarqatilgan materiallarni o`quvchilar tomonidan yakka va guruh holatida o`zlashtirib olishlari hamda suhbat-munozara orqali tarqatma materiallardagi matnlar (maqollar, she`r, rivoyat...) qay darajada o`zlashtirilganligini nazorat qilish, ularning bilimlarini baholash
Kutilgan natijalar	Mavzu yuzasidan tarqatma materiallar (maqollar)ning mazmunini ochish. Eng aziz insonlar: ota-onaning oiladagi beqiyos o`rnini tushuntirish. Oilada ota+onaning burchi. Oilada farzandlarning burchi. Bobo va buvasi bilan yashaydigan o`quvchilar bilan suhbat. Oilada ota-onaga munosabat. Go`zal hulq egasi bo`lish tog`risida tushunchalar berish, o`zaro suhbat uyushtirish, berilgan matn mazmunini o`zlashtirishga sharoit yaratish.
O`quv jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	Uslub: Og`zaki bayon qilish, "Bumerang" texnologiyasi. <b>Shakl:</b> Suhbat-munozara, amaliy mashg`ulot, yakka va kichik guruhlarda ishlash Vosita: Tarqatma materiallar; maqollar, she`rlar. <b>Usul:</b> Yozma materiallar va rasmlar asosida <b>Nazorat:</b> Og`zaki nazorat, savol-javoblar, kuzatish, o`z-o`zini nazorat qilish. Baholash: Rag`batlantirish, 5 ball tizimida baholash.

Kutilgan natijalar	O`qituvchi:</b> Mavzuni qisqa vaqt ichida barcha o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilishiga erishadi. O`quvchilar faolligini oshiradi. O`quvchilarda darsga nisbatan qiziqish uygo`tadi. Biz mashg`ulot jarayonida barcha o`quvchilar baholanadi. O`z oldiga qo`ygan maqsadlarni amalga oshiradi. O`quvchilar tomonidan yozma axborotni mustaqil o`rganish, uni xotirada saqlash, boshqalar bilan fikr almashish, savol berish va savolga javob berishga o`rgatadi.</p> <p><b>O`quvchi: Yangi bilimlarni egallaydi. Yakka holda va guruh bo`lib ishlashga o`rganadi. Nutqi rivojlanadi va esda saqlab qolish qobiliyati kuchayadi. O`z-o`zini nazorat qilishni o`rganadi. Qisqa vaqt ichida ko`p mashg`ulotga bajarishga imkoni bo`ladi.
	O`qituvchi:</b> Yangi pedagogik texnologiyalarni o`zlashtiradi, darsga tadbiq etadi, takomillashtiradi va o`z ustida ishlaydi. Mavzularni qiziqarli materiallar bilan boyitadi, hayotiy vaqealar bilan bog`laydi va pedagogik mahoratini oshiradi. O`quvchi:</b> Matn bilan mustaqil ishlashni o`rganadi. O`z fikrini erkin, ravon bayon qiladi. Shu mavzu asosida qo`shimcha materiallar topadi, ularni o`qib o`rganadi. O`z fikri va guruh fikrini eshtish, taxlil qilish, ma`lum bir xulosaga kelishni o`rganadi.

3-“V” sinfida o`tkazilgan odobnoma darsini keltiramiz.

Dars mavzusi: “Men kim bo`lmoqchiman?”

Darsning maqsadi: Dunyoda turli xil kasb-hunar borligi, “kasb” va “hunar” tushunchalari bir-birini to`ldiruvchi alohida tushunchalar ekanligi, har bir inson o`zi sevgan biror kasb yoki hunar bilan shug`ullanishi zarurligi haqida yangi bilimlar berish va bu orqali o`quvchilarda kasb-hunarga mehr-muhabbat uyg`otish, boshqalar mehnatini hurmat qilishga o`rgatish.

Dars jihozi: Kasb-hunarga oid maqollar yozilgan plakatlar, turli kasb egalari ish-faoliyati tasvirlangan rasm, “Mening fikrim” konvertchalari, “Orzular daraxti” ko`rgazmali quroli, xattaxta, darslik.

Dars metodi: Suhbat-munozara.

Dars turi: yangi bilim beruvchi

Darsning borishi: O`qituvchi darsni quyidagi maqollarni o`qish bilan boshlaydi:

Ilm ol, hunar tanla.

Hunar - hunardan unar.

Hunar - tunganmas boylik.

Hunarli kishi xor bo`lmas.

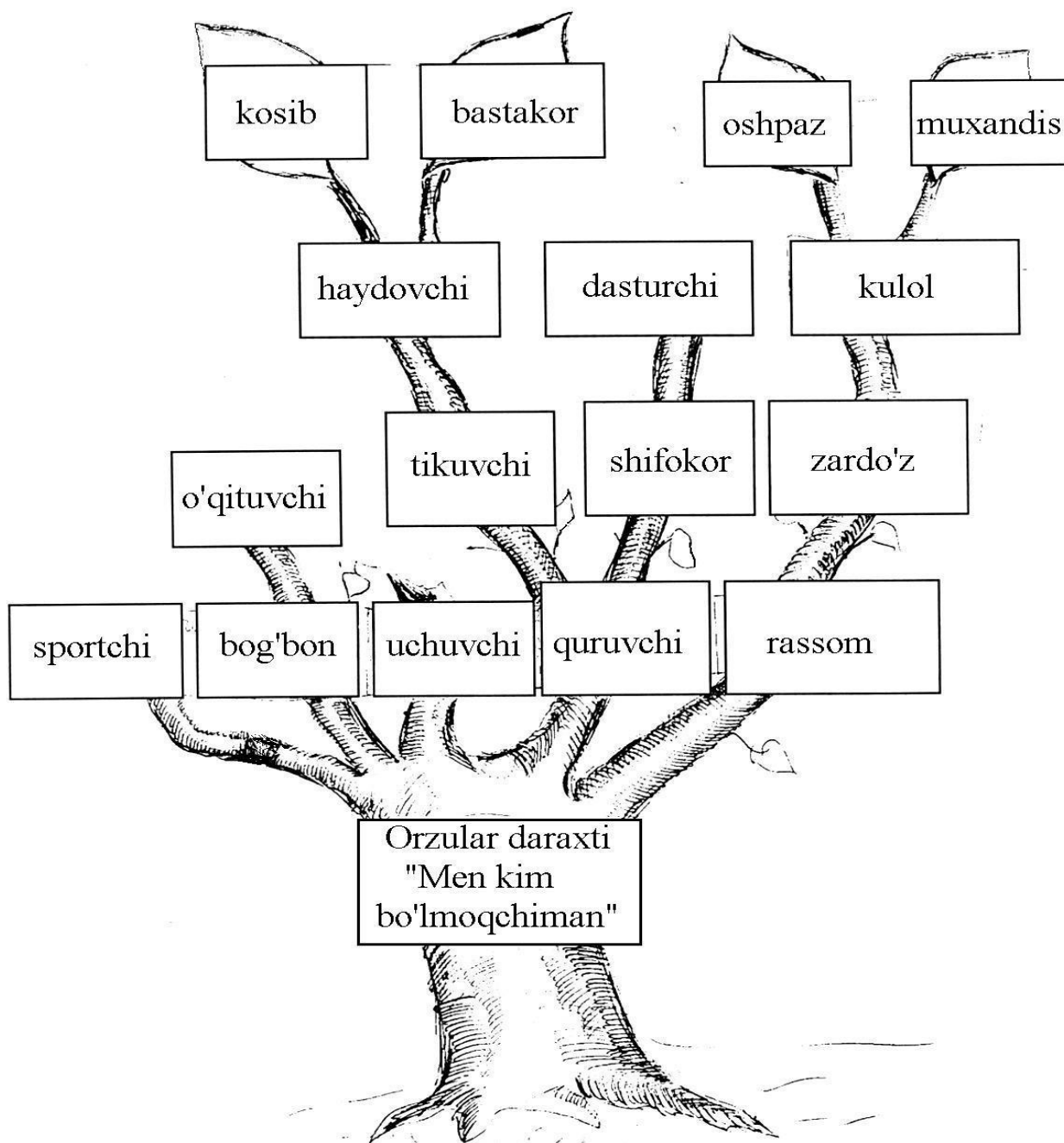
Hunarsiz kishining,

Mazasi yo`q ishining.

Bolajonlar! Bugun biz kasb-hunar haqida gaplashmiz. Biz barchamiz katta bo`lganda qaysidir kasb egasi bo`lishni xohlaymiz, hozirdanoq “Kim bo`lsam ekan?!”, - deb o`ylaymiz. Qani bolalar navbat bilan ayting-chi, Siz katta bo`lganingizda kim bo`lmoqchisiz?

- O`qituvchi
- Tikuvchi
- Haydovchi
- Quruvchi
- Shifokor . . .

(O`quvchilar navbat bilan birin-ketin javob berishadi, o`qituvchi javoblarni tinglab, kasb va hunar nomlarini “orzular daraxtiga yozadi”)

- Ha, bolajonlar, dunyoda kasb-hunarlar xilma-xildir. Ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga, qiyinchiliklarga ega. Endi biz shu kasb-hunarlar haqida yangi ma'lumotlar olamiz. (O'qituvchi darslik asosida mavzuni tushuntiradi).

- Bolajonlar, endi biz kasb va hunar bir-birini to'ldiruvchi ikki tushuncha ekanini, kasb-hunar qanday egallasnishi haqida bilimlarga ega bo'ldik...

(O'qituvchi o'quvchilar bilimni sinash maqsadida ularni ikki guruhga bo'ladi. Ularni "Quruvchilar" va "Hunarmandlar" deb nomlaydi).

- Bolajonlar, endi “quruvchilar” jamoasi faqat kasb nomlarini, “Hunarmandlar” jamoasi esa hunar nomlarini yozsin. (O`quvchilar Navbat bilan xattaxtda topshiriqni bajaradilar. Shundan so`ng o`qituvchi topshiriq to`g`ri yoki noto`g`ri bajarilganligini tekshiradi va xatolar bo`lsa uni topishni o`quvchilarning o`ziga topishiradi. So`ngra jamoa sardorlari o`zlari yozgan kasb yoki hunardan bittasini ta`riflab beradi).

- Bolalar, biz ko`plab kasb-hunarlar borligini bildik, ular haqida tushunchalarga ega bo`ldik va har birimiz biror kasb-hunar egasi bo`lishni xohladik. Ayting-chi, biz o`zimiz orzu qilgan kasb egasi bo`lishimiz, biror hunar egasi bo`lishimiz uchun hozirdanoq qanday ishlarni amalga oshirishimiz mumkin? (O`qituvchi o`quvchilarga “mening fikrim” kartochkalarini tarqatadi, o`quvchilar esa unga o`z ism-familiyasini va javoblarini yozishadi. O`qituvchi o`quvchilarning javoblari bilan birma-bir tanishadi va eng to`g`ri, muhim bo`lgan javoblarni xattaxtda yozadi, o`quvchilar fikrini unumlashtiradi)

- a`lo o`qish;
- ko`p kitoblar o`qish;
- odobli bo`lish;
- bo`sh vaqtdan unumli foydalanish;
- mehnatga ko`ngil qo`yish;
- hunar o`rganish...

Barakalla, juda to`g`ri, buning uchun biz, eng avvalo, odobi bo`lishimiz, a`lo baholarga o`qishimiz darkor...

(Shundan so`ng o`qituvchi barcha uyda “Men kim bo`lmoqchiman” mavzusini o`qib o`rganishi va har bir o`quvchi o`z ota-onasi kasbi (hunari) haqida yangi ma`lumotlar o`rganib kelishi topshiriladi. O`quvchilar darsdagi faolligi, “mening fikrim” kartochkalaridagi javobiga qarab baholanadilar).

Biz odobnoma darslarini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etib, quyidagi natijalarga erishdik:

- o`quvchilar hamkorlikda ishlaydi;
- fikrlar, go`yalar almashinuvi jarayoni sodir bo`ladi;
- o`quvchilarda bilimlarini o`zlashtirishga bo`lgan xohish, qiziqish ortadi;
- o`qituvchi+ o`quvchi, o`quvchi+o`quvchi, o`quvchi+o`quvchilar, o`quvchi+o`qituvchi, o`quvchilar+ o`quvchilar (jamoalar) muloqoti yuzaga keladi;
- erkin ijodiy muhit yaratiladi;
- o`quvchilar faolligi ortadi;
- o`quvchilarning ham yozma, ham og`zaki nutqi rivojlanadi;

- jamoa bo'lib ishlashga o'rgatiladi;
- bilimlarni o'zlashtirish kafolatlanadi.

Boshlang'ich sinflarda olib borilgan noan'anaviy odobnoma darslarida interfaol usullarining qo'llanishi tahmin qilindi. O'quvchilarning dastlabki bilim darajasi o'rganilib tahlil qilindi (anketa savollari ilova qilingan)va quyidagi natijalar aniqlandi.

O'qituvchi o'qitayotgan fanining har bir mavzusi, har bir dars mashg'uloti bo'yicha tuzgan texnologik xotirasi, unga fanni yaxlit holda tasavvur etib yondashishga, tushunishga, yaxlit o'quv jarayonining boshlanishi, maqsadidan tortib, erishiladigan natijasini ko'ra olishga yordam beriladi. Ayniqsa, texnologik xaritaning o'quvchilarning imkoniyati va ehtiyojidan kelib chiqqan holda tuzilishi, uni shaxs sifatida ta'limning markaziga olib chiqishga va bu bilan o'qitishning samaradorligini oshirishga imkoniyat yaratadi.

O'quv jarayonida o'quvchiga shaxs sifatida qaralishi, turli pedagogik texnologiyalar hamda zamonaviy uslublarning qo'llanilishi o'quvchilarni mustaqil erkin fikrlashga, izlanishga, har bir masalaga ijodiy yondashish, mas'uliyatni his qilish, eng asosiysi o'qishga, fanga qiziqishlarini, shuningdek, o'qituvchisiga nisbatan hurmatni kuchaytiradi.

Boshlang'ich sinf odobnoma darslarida yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llashda o'tmish allomalaimizning g'oya va qarashlaridan foydalanish o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalashning yanada samarali bo'lishini ta'minlaydi

3.Darsdan tashqari vaqtlarda o'quvchilarni milliy o'zlikni anglash ruxda tarbiyalash.

Mustaqil O'zbekistonda ta'lim mazmunida ro'y bergan tarixiy o'zgarish – islohot uzoqni ko'zlab belgilanishning belgisidir. Bu ayniqsa ijtimoiy fanlar mazmunida yaqqol aks etdi va sinfiylikdan – nosinfiylikka, partiyaviylikdan-partiyasizlashuvga, kommunistik mafkuraviylikdan – milliy istiqlolli mafkuraviylikka o'tishda yuksalishda aks etdi.

Mazkur pedagogik o'zgarish ta'limning insonparvarlashuvi, milliy madaniylashuviga yo'l ochdi. Chunki har bir milliy madaniyat faoliyat jarayonida yaratiladi, namoyon bo'ladi, o'rgatiladi, o'zlashtiriladi. Ana shu sabablarga ko'ra, bu faoliyat tarbiyalovchi – o'quvchilarning milliy madaniyatiga, milliy istiqlolga munosabatlarini shakllantiruvchi mohiyatga ega. Vaholanki, madaniy bilimlar milliy xususiyatga ega ekan, O'zbekistonda ta'lim mazmuni o'quvchilarni milliy madaniyatga, milliylikka munosabatini shakllantiruvchi ob'ektiv xususiyatga egadir. Mazkur nazariy xulosaga muvofiq, milliy tarbiyaviy zaruratni ta'lim mazmuni, maqsadi bilan muvofiqlashtirish, pirovard natija esa, ta'lim mazmunini milliy tarbiyaning potensial omilidan real omiliga aylantirishga kuchli ehtiyoj paydo bo'ldi.

Darsdan tashqari vaqtlarda ya'ni ertalik bayramlarda biz quyidagi mavzulardan na'munalar keltiramiz:

1. **Dars mavzusi:** “O`zbekiston- vatanim manim” (ertalik)
2. **Darsning maqsadi:** O`zbekiston mustaqil Vatan ekanligi, O`zbekiston Respublikasining ramzlari va ularning mazmunini ochib berish orqali ona yurtimizga mehr uyg`otish.
3. **Darsning jihozi:** O`zbekiston Gerbi va Bayrog`i rasmlari, madhiya yozilgan ko`rgazmali qurol, O`zbekiston xaritasi, allomalarning rasmlari.

4. Darsning borishi:

- Bolajonlar! Bugun biz “O`zbekiston- Vatanim manim” mavzusida dars o`tamiz. Bu darsda biz O`zbekiston hududidagi viloyatlar biln tanishamiz. Vatanimizning gerbi, bayrog`i, madhiyasi haqida suhbatlashamiz.

Yuzrtimizning allomalari haqida qisqacha to`xtalib o`tamiz. Madhiyani yoddan kuylaymiz. Gerb va bayrog` haqida yod olgan she`rlarimizni qo`shiq qilib aytamiz.

Dars madhiyani kuylash bilan boshlanadi. Madhiyani kuylab bo`lingach, uning mazmuni tahlil qilinadi.

So`ngra dars savol-javob bilan davom etadi.

- Vatan nima?
- Vatan biz tug`ilib o`sgan uyimiz, mahallamiz, tumanimiz, shahrimiz, ona diyorumiz.
- Siz qaysi Respublikada yashaysiz?
- Oz`bekiston Respublikasida yashaymiz.
- O`zbekistonning poytaxti qaysi shahar?
- O`zbekistonning poyaxti- Toshkent shahri.
- Toshkentda qancha millat yashaydi?
- Toshkentda 100dan ortiq millat vakillari yashaydi.
- Toshkent qanday shahar?
- Toshkent go`zal shahar.
- O`zbekistonning yana qanday shaharlarini bilasiz?
- Buzoro, Samarqand, Shahrisabz. Xiva, Termiz, Andijon, Namangan, Qarshi kabi shaharlarini bilamiz. (xaritadan ko`rsatiladi).
- O`zbekistonning nechta viloyati bor?
- 12ta.

Hamma birgalikda nomlaydi: Toshkent, Namangan, Andijon, Buxoro, Samarqand, Farg`ona, Xorazm, Sirdaryo, Navoiy, Jizzax, Qashqadaryo, Surxondaryo.

- Oz`bekistonda kimlar yashaydi?
- O`zbekistonda ko`proq o`zbeklar yashaydi, shuning uchun O`zbekiston deyiladi. “O`zbekim” she`ri yoddan aytiladi.
- Oz`bek allomalaridan kimlarni bilasiz?

- Al- Xorazmiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Mirzo Ulug`bek, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabilarni bilamiz.

Gerbimizda tog`lar bor,
Daryolar bor, bog`lar bor
O`ng tomoni bug`doyzor,
So`l tomoni paxtazor.

Chambarakka o`raglan,
Vodiy uzra quyosh bor.
Hurligimizning razmi
Humo degan qushi bor.

Bayrog`i bor, gerbi bor,
Erkinsevar O`zbekiston.
Madhiyangni kuylayman,
Janajon O`zbekiston.

Gerb rasmi asosida tashkil qilinadi. So`ngra har bir o`quvchi partasida turgan bayroqni qo`llariga oladilar, uni havo uzra sekin hilpiratadilar va bayroq tashkil qilinadi. Bayroq haqida ham she`r yodlatiladi.

Bayrog`imiz maviy rang,
Samodan berar darak.
Oq rangiga doimo,
Yaxshilikdir mushtarak.
Yashil rangi hayotdir,
Ham yashnagan tabiat,
Qip-qizil chizig`ida,
Yashnagay yaxshi niyat.

Osmon to`la yulduzlar,
Bayrog`imizda belgi.
Oy istiqlol nishoni,
Mustaqillikka belgi.
Gerb va bayroq yuzasidan savol-javob o`tkaziladi.

- Gerbning o`ng tomonida nima tasvirlangan?

- O`ng tomonda bug`doy boshog`i tasvirlangan.
- Chap tomonida-chi?
- Paxta tolasi.
- Yana nimalar tasvirlangan?
- Gerbda tog`lar, vodiylar, nur sochib turgan quyosh tasvirlangan.
- Gerbning o`rtasida-chi?
- Gerbning o`rtasida qanotini yozib turgan hurligimizning ramzi Huno qushi tasvirlangan.
- Bayrog`imizning zangori rangi nimani bildiradi?
- Osmonimiz musaffoligini, zilol-zilol suvini bildiradi.
- Yana-chi?
- Bobomiz Amir Temur davri bayrog`i ham zangori rangda bo`lgan.
- Bayroqdagi oq rang nimani bildiradi?
- Oq rang rang bizga oq yo`l tilaydi, yana oq rang tinchlik, poklik ramzi.
- Bayroqdagi yashil rang qanday ma`noni bildiradi?
- Yashil rang tabiat, yashnab turgan hayot, hosildorlik, yerdagi yashillikni bildiradi.
- Qizil rang-chi?
- Qizil rang-hayot tomirlarimizda oqib turgan qonimiz...

Dars mavzusi: Yurt tinchligi.

Darsning maqsadi:

1. O`quvchilarga tinchlik, urush, terrorizm, aqidaparastlik, vatanparvarlik so`zlarining mazmun-mohiyati haqida ma`lumot berish.
2. O`quvchining tinchlikni asrash, vatanni sevish burchi haqidagi tushunchalarni rivojlantirish.
3. O`quvchilarni tinchliksevarlik, vatanparvarlik ruhida tarbiyalash.

Dars usuli: interfaol usullar.

(Guruh ishi, klaster usuli, muloqot, so`zlashuv, yakka tartibdagi ish)

Dars turi: Yangi bilim beruvchi.

Dars jihozi: Vatman qog`ozi, A-4 qog`ozi, markerlar, kley, rangli qog`ozlar, darsliklar, mavzu asosida ishlangan rasmlar, metoplan kartochkalari.

Darsning borishi:

1. Tashkiliy qism.

O`quvchilarni darsga tayyorgarligini kuzatish.

2. Uyga berilgan vazifani aniqlash. 3-chorak davomida o`tilgan mavzular yuzasidan bilimlarni mustahkamlash.

- Aziz o`quvchilar, bugungi darsimiz mazkur chorakning oxirgi darsi bo`lganligi sababli, chorak davomida o`tilgan mavzuni eslab o`tamiz vabilimlarimizni mustahkamlaymiz.

- Bunda biz interfaol usullardan foydalanamiz.

Yozuv taxtasidagi vatman qog`ozlarda o`tilgan barcha mavzularimiz ko`rsatilgan. Hozir shu mavzulardan har bir guruh bittasini tanlab oladi va mavzuni yoritib beradi. Mavzuni yoritishda biz metoplan kartochkalaridan foydalanamiz. Metoplan kartochkalariga mavzularning asosiy mazmunini yoritib beruvchi ma`lumotlarni yozasiz.

3. Har bir guruhlardan bir vakl chiqib, mavzu tanlab guruhga qaytadilar.

Topshiriqni bajarishga 10 daqiqa vaqt beriladi.

Guruhlarda ish olib boriladi, guruh ishlari nazorat qilib boriladi.

Vaqt tugagach guruhlar o`z ishlarini taqdimot qiladilar. Masalan:

-Bizning guruhimiz “Temuriylar tarixi Davlat muzeyi” ustida ishladi va quyidagi ma`lumotlarni bildirmoqchimiz.

1. Temuriylar tarixi muzeyi 1996 yil 18-oktabrda ochildi.
2. U Toshkent shahridagi Amir Temur xiyobonining shimoli-g`arbiy tomonida barpo etilgan.
3. Muzey ochilishida prezidentimiz Islom Karimov nutq so`zlaganlar.
4. Muzey uch qavatli, gumbazi moviy rangda.
5. Birinchi qavatda kutubxona, majlislar zali, chiptaxona, ma`muriyat joylashgan.
6. Ikkinchi qavatda qadim zamonlarga borib taqaluvchi eksponatlar joylashgan.
7. Uchinchi qavatda Amir Temur va Temuriylar tarixi bilan bog`liq eksponatlar joylashgan.
8. Muzeydagi eksponatlar Amir Temur zamoni haqida atroflicha ma`lumot beradi.

Berilgan ma`lumotlardan tashqari qo`shimcha ma`lumotlar ham beriladi. Shu tariqa qolgan guruh a`zolari ham o`z ishlarini taqdimot etadilar. Taqdimot natijalari tahlil etib boriladi.

4. Yangi mavzu bayoni.

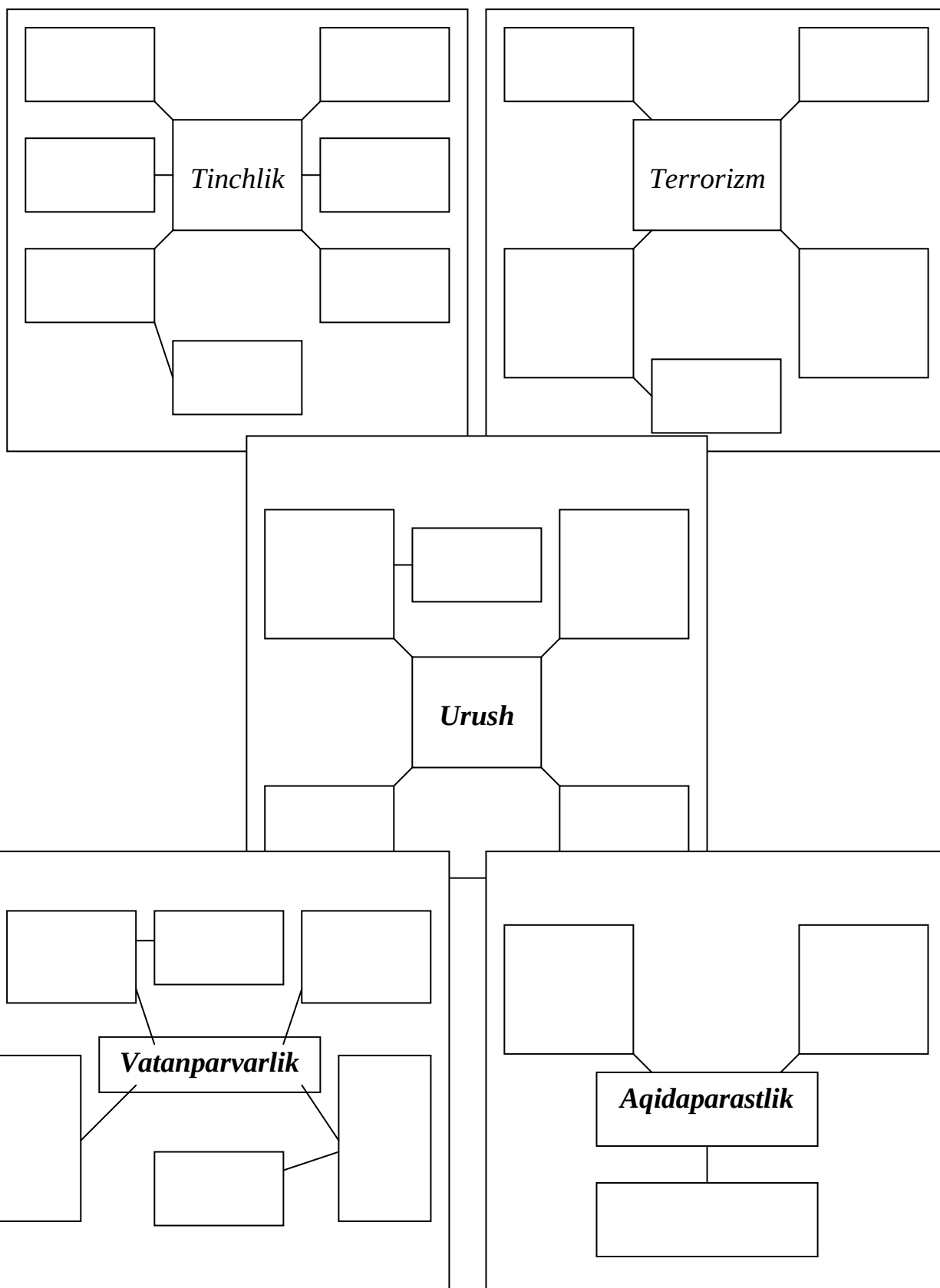
- Bugun darsligimizdagi “Farovonlik – hayot ko`rki” IX bo`lim mavzulari bilan tanishishni boshlaymiz. Ushbu bo`lim “Yurt tinchligi”, “Millatlararo totuvlik”, “Oila to`kisligi” mavzularini o`z ichiga oladi. Bu bo`limdan yurt – millat tinchligi, oila totuvligi va to`kisligini anglatuvchi omillar haqidagi bilim va tushunchalarimizni rivojlantirib, kengroq ma`lumotlar olamiz.

- Bugun “Yurt tinchligi” mavzusi bilan bo`limimizni boshlaymiz.

Mavzu yuzasidan ma`lumotlar berildi. Tinchlik, terrorizm, aqidaparastlik, urush va vatanparvarlik tushunchalarining ma`nosi ochib berildi.

- Oldingi darsda ushbu mavzu bilan mustaqil ravishda tanishib chiqishingizni vazifa qilib berilgan edi. Ushbu mavzu bilan qay darajada mustaqil tanishganingizni klaster usulidan foydalanib aniqlab olaman.

Har bir guruhga o`rtasida tinchlik, terrorizm, aqidaparastlik, urush va vatanparvarlik so`zlari yozilgan vatman qog`ozlari beriladi. Bu zo`zlarning mazmun-mohiyatini klaster usulidan foydalanib ochib beradilar va taqdimot qiladilar. Guruh ishi uchun 10 daqiqa vaqt beriladi. Taqdimotlar yuzasidan guruhlar fikri tinglanadi.

5. Aziz o`quvchilar, endi lirik chekinish qilamiz. Har bir guruh a`zolari ixtiyoriy ravishda tinchlik haqida she`r, hadis, maqollardan na`munalar keltiradilar va mazmunini tahlil qilib beradilar. Topshiriqni bajarish uchun besh daqiqa vaqt beriladi.

O`quvchilar  $\frac{1}{2}$  vatman qog`oziga tinchlik haqidagi maqol, hadis, she`rlarni yozadilar va taqdimot etadilar.

Masalan:

Yomg`ir bilan yer ko`karar,
Tinchlik bilan el.

6. Darslikda berilgan Q.Muhammadiyning tinchlik haqidagi she`rini ifodali o`qib, mazmuni tahlil etildi.

7. Yangi mavzu o`quvchilar tomonidan qanday o`zlashtirib olinganligini aniqlash uchun savollar beriladi.

- Tinchlik haqida qanday tushunchaga ega bo`ldingiz?
- Yurt tinchligini buzmoqchi bo`lgan kimsalar haqida nima deya olasiz?

8. *Darsni yakunlash.*

- Aziz o`quvchilar, bugungi darsimiz sizga yoqdimi?
- Bugungi darsdan qanday bilim va malakalar, tarbiya olganingizni mana bu gul yaproqlariga yozib berasiz. Siz bilan bilim va tarbiya gulini hosil qilamiz.

O`quvchilarga gul yaproqlari tarqatiladi. Unga o`quvchilar bugungi darsda qanday bilim, tarbiya olganliklari haqida fikrlarini izhor qilib yozadilar. Bunda har bir o`quvchi individual ishlaydi

Mavzu: Vatan tuyg`usi, milliy g`urur va iftixor

bilan yashagan bobolar.

Maqsad: Vatan nima? Tushuntirish. Vatan tuyg`usi, milliy g`urur va iftixor haqida tushuncha berish. Vuyuk bobokalonlarimiz bilan tanishtirish.

Vatanni sevish va asrash ruhida tarbiyalash.

Dars turi: Interfaol.

Usuli: Suhbat, klaster.

Ko`rgazma:

- 1) Vatanimiz manzarasi tasvirlangan rasmlar.
- 2) Bobokalonimiz A.Navoiy, Beruniy, Ibn Sino va boshqa rasmlar.
- 3) Kostitusiya kitobi. Prezident I.A.Karimov rasmi.
- 4) Qog`oz va flamaster.

Darsning borishi.

1) Tashkiliy qism.

Salomlashish, davomatni aniqlash, dars maqsadini tushuntirish.

2) Dars mavzusini bayon qilish.

- Bolalar bugun biz 3 guruhga bo'linib interfaol usulda dars o'tamiz. Darsimizning mavzusi "Vatan tuyg'usi, milliy g'urur va iftixor bilan yashiyotgan bobolarimiz" haqida suhbatlashamiz.

1 guruh – Vatan nima?

2 guruh – Vatan tuyg'usi, milliy g'urur nima?

3 guruh – Bizning iftixorimiz bo'lgan bobokalonlarimiz haqida o'z fikrlarini bildiradilar. Guruhlarga qog'oz, qalam beraman, ular klaster usulida o'z fikrlarini chizib, so'ng tushuntirib beradilar.

Bunda o'quvchilar guruhlar ishida o'zaro fikr almashadilar, bilimlarini jamlab, mustaqil fikrlarini bayon qila oladilar.

- O'quvchilar ma'lum vaqt ichida o'z mavzulari bo'yicha fikrlar to'plab, taqdimotga chiqadilar.

1 – guruh. Vatan – bu O'zbekistonim, kindik qonim to'kilgan joy, oilam, o'bek to'ylari, nahorgi oshlar, beshikda yotish, atlas, do'ppi kiygan vatandoshlar, gerbimizdagi paxta, bug'doy, tog', bog'lar haqida gapirib berdilar.

2 – guruh. Vatan tuyg'usi, milliy g'urur haqida gapirdilar. Men tirikligim bilan, o'zbekligim bilan g'ururlanaman. Vatanimni sevaman, ota-onamni, oilamni, maktabimni sevaman, armiyaga borib xizmat qilish, dushmanlardan asrash, dunyoga tanitish, go'zal shaharlarimiz, buyuk olimlarimiz borligi bilan g'ururlanishlarini aytdilar.

3 – guruh. "Bizning iftixorimiz bobokalonlarimiz" bilan tanishdilar.

A.Navoiy – shoir, Ibn Sino – tabib, A.Temur – sohibqiron, xarbiy sarkarda. Olimlar, me'morlar, rassomlar o'z asarlari bilan o'chmas iz qoldirganliklari, o'zbek tili, o'zbek millatini dunyoga tanitganlari bilan faxrlanishlari va ularga o'xshab yashashga harakat qilishlari haqida gapirdilar.

Dars so'ngida bolalar fikrlarini umumlashtirib, darsni yakunladim.

- Bolalar Prezidentimiz I.A.Karimov O'zbekiston Konstitusiyasining 13 yilligiga bag'ishlangan majlisida "Vatan tuyg'usi" haqida gapirib, "Har bir o'zbek farzandi o'z uyini, o'z vatanini sevishi, ardoqlashi va asrashi haqida" yana gapirib o'tdilar. O'zbek xalqi A.Qodiriy, Cho'lpon, Fitrat, Elbek, Usmon Nosir kabi vatan ozodligi, erki yo'lida kurashib, qurbon bo'lganlar vatandoshlarini hech qachon unutmaydi. Prezidentimiz I.A.Karimov o'z hayotini vatan, xalq,

millat taraqqiyotiga bag'ishlagan ko'plab vatandoshlarimiz xotirasini yod etib, ularni "Buyuk xizmatlari uchun ordeni" bilan mukofotladi. Inson uchun Vatandagi hamma narsa: xalqi, yeri, tarixi, ertangi kuni ham aziz bo'lishi kerak.

- Aziz bolajonlar siz ham Vatanimizni asl farzandlari bo'lib, aqlli, odobli, bilimli bo'lishga, Vatanni sevishga, ardoqlashga o'rganing.

Dars so'ngida aktiv qatnashgan o'quvchilar baholanadi.

Xulosa

Har bir jamiyatning kelajagi uning ajralmas qismi va hayoti zarurati bo'lgan ta'lim tizimining qay darajada rivojlanganligi bilan belgilanadi. Bugungi kunda mustaqil taraqqiyot yo'lidan borayotgan mamlakatimizning uzluksiz ta'lim tizimini isloh qilish va takomillashtirish, yangi sifat bosqichiga ko'tarish, unga ilg'or texnologiyalarini joriy qilish, ta'limning samaradorligini oshirish davlat siyosati darajasiga ko'tariladi.

Ma'lumki, uzluksizlik va uzviylik ta'lim tizimida ortiqcha takroriylikka chek qo'yib, avvalo jamiyatning ma'naviy va intellektual salohiyatini kengaytiradi, qolaversa davlatning ijtimoiy va ilmiy texnik taraqqiyotini takomillashtirish omili sifatida ishlab chiqarishning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

O'tilgan mavzularni mustahkamlash maqsadida 1-4-sinf o'quvchilari bilim, ko'nikma, malakasini aniqlash mezon-me'yorlaridan unumli foydalanish kerak. Shuningdek, bayon yozish, kartochkalardan unumli foydalanish, unumlashtiruvchi ijodiy faoliyat tashkil etish maqsadga muvofiq ekanligiga guvoh bo'ldik.

Dastur va darslikda bayon etilgan mavzularni mustahkamlash maqsadida odob-axloqqa doir o'quvchilar tomonidan to'plangan donolar bisotidan mezon-me'yoriga ham alohida e'tibor qaratilgan.

1-sinfda: 9 ta maqol, 2 ta hikmatli so'z, 2 ta latifa, 2 ta ertak, 2 ta topishmoq, 2 ta qo'shiq.

2-sinfda 6 ta maqol, 4 ta hikmatli so'z, 3 ta latifa, 6 ta ertak, 4 ta topishmoq, 2 ta qo'shiq, 1 ta doston.

3-sinfda: 8-10 ta maqol, 6 ta donolar so`zi, 4 ta rivoyat, 2 ta doston. 8 ta ertak, 4 ta qo`shiq, 10 ta xalq o`yinlari.

4-sinfda: 12-14 ta maqol, 8 ta donolar so`zi, 6 ta rivoyat, 4 ta doston, 12 ta ertak, 6 ta qo`shiq, 12 ta xalq o`yinlari.

1-2- sinflarda bu so`rovlar orqali aniqlanadi. 3-4- sinflarda kartochka shaklida, bayon yoki kichik hikoya kabi yozma ishlarda o`z aksini topgan. O`quvchilar tomonidan bajarilgan bunday ijodiy faoliyat, ularni izlanuvchanlikka o`rgatadi.

Xulosa qilib aytish mumkinki; boshlang`ich sinf odobnoma darslarida milliy qadriyatlar asosida o`quvchilarni tarbiyalashda no`anaviy dars shakli asosida tashkil etilsa, o`quvchi-o`qituvchi munosabati o`rnatiladi, qo`rquv, hadiksirash, ishonchsizlik chekinadi, o`quvchi uchun tenglik, erkinlik vaziyati tug`iladi. O`quvchining o`z kuchi, imkoniyatini ochishga sharoit yaratib, ochilmagan qirralari ochiladi, o`qishga havas ortadi.

Kichik bo`lsada, o`quvchining olg`orlik sari qo`yilgan har bir qadami yutuq deb qaralsa, u o`quvchini yangilik sari yetaklaydi, uning mustaqil fikr yuritish qobiliyatiga ijobiy ta`sir ko`rsatadi, faolligini oshiradi. Ana shunda bizning asosiy maqsadimiz-bilimlarning mustahkam va puxta o`zlashtirishga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. I.A. Karimov "Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch" Toshkent "Ma'naviyat" 2008 y.
2. I.A. Karimov "Barkamol avlod orzusi"
3. I.A. Karimov "mamakatimiz taraqqiyoti va xalqimizning hayot darajasini yuksaltirish- barcha demokratik yangilanish va iqtisodiy islohatlarimizning pirovard maqsadidir" Toshkent "O'zbekiston" 2007 yil
4. I.A. Karimov "Biz uchun xalqimiz, Vatanimiz manfaatidan ulug' maqsad yo'q" Toshkent "O'zbekiston" 2001 y.
5. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun
6. R.A. Mavlonova M. Arabova, G'. Salohitdinova "Pedagogik texnologiya" Toshkent. O'zbekiston Respublikasi fanlar akademiyasi. "Fan" nashriyoti. 2008 y.
7. J.G'.Yo'ldoshev, F.Yo'ldosheva, G.Yo'ldosheva "Interfaol ta'lim sifat kafolati" (Bolaga do'stona munosabatdagi ta'lim) Toshkent-2008 y.
8. Ishmuhamedov R. , Abduqodirov A., Pardaev A., "Ta'limda innovatsion texnologiyalar" Toshkent "Iste'dod jamg'aramasi" 2008 yil.
9. Y.G'. Yo'ldoshev "Ta'lim menejmenti" Toshkent 2006
10. N.N. Aizixo'jayeva "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat" Toshkent O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'aramasi nashriyoti. 2006 yil
11. O. Hasanboyeva "Odobnoma" 1-sinf "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent. 2007
12. O. Hasanboyeva, A. Ne'matova, M. Turopova "Odobnoma" 3-sinf Toshkent "Oz'bekiston". 2007 yil.
13. O. Hasanboyeva, A. Ne'matova, G. Ibragimova "Odobnoma" 4-sinf 6-nashri "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent 2007 yil.
14. Q. Abdullayeva, M. Yusupova, S. Rahmonbekova "Odobnoma" 2-sinf. Toshkent "O'zbekiston". 2007 yil.
15. Xalq ta'limi ilmiy- metodik jurnal. 2008 yil. 5-son